

HET KOLONIAAL WEEKBLAD

ORGAAN DER VEREENIGING

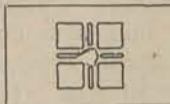
OOST EN WEST

OPGERICHT DOOR KOLONEL G.E.V.L. VAN ZUYLEN,
21 MAART 1900.

„HET KOLONIAAL BELANG IS EEN
ALGEMEEN NEDERLANDSCH BELANG.”

Abonnementsprijs per jaar:
 Vrij aan huis of franco per post binnenland, bij vooruitbetaling . . . f 1.50
 Voor Oost-Indië en het Buitenland . . . „ 4.—
 Afzonderlijke nummers . . . „ 0.05

Prijs der Advertentiën:
 Per regel . . . f 0.15
 Bij plaatsing van 500 regels . . . „ 0.12 1/2
 „ „ „ 1000 „ . . . „ 0.10

MEDEDEELINGEN of INGEZONDEN STUKKEN moeten worden geadresseerd „aan de Redactie-Commissie”, en gezonden aan de Presidente: 7a HEERENGRACHT, DEN HAAG.
 Voor Administratie en Verandering van Woonplaats wende men zich tot den Heer W. VAN DER ZIJL, 51 Verhulststraat.
 Voor Advertentiën tot de Drukkerij „LUCTOR ET EMERGO”, AMALIA VAN SOLMSSTRAAT, Telefoon 4424, beiden DEN HAAG

Het hoofddoel der Vereeniging is:
 Het verspreiden van populaire kennis omtrent onze Indië onder gansch het volk en het bevorderen der welvaart in die gewesten, om zodoende en ook door et verleen van onderlinge hulp, ware belangstelling en liefde te kweken tusschen Nederland en hier ginds.
 Het lidmaatschap bedraagt f 1.50 tot f — 's jaars, (voor Indië en het buitenland minstens f 2.50).
 Zij die f 5.— of meer contribueeren of een gift in ééns schenken van f 100.—, zijn donateur(trice).
 Aan alle donateurs en leden wordt kosteloos en franco het Koloniaal Weekblad toegezonden.

Inhoud van dit nummer.

Mededeelingen. — Wat de Inlander zegt. — Uit de O.-I. Mail. — West-Indië. — Van Vreemde Koloniën. — Oost- en West-Indisch Litteratuur Overzicht. — Leeszaal. — Officiële Berichten. — Passagierslijst.

MEDEDEELINGEN.

Van het Dagelijksch Bestuur der Vereeniging:

Ontvangen zijn de navolgende gelden.
A. Ten behoeve van de ondersteuning der noodlijdenden in de Nederl. Bezitting Curaçao:
 Vroeger ontvangen f 434.—
 Totaal f 434.—
 Van H. M. de Koning'n ontvangen wij met het Alg. Ned. Verbond voor dit doel de som van f 1000.—.
B. Ten behoeve van het Ondersteuningsfonds van de Vereeniging „Oost en West”:
 Vroeger ontvangen f 93.—
 Totaal f 93.—

Van het Koninklijk Instituut voor Taal-, Land- en Volkenkunde werd de mededeeling ontvangen, dat er — naar aanleiding van het daartoe gedaan verzoek van het Hoofdbestuur — geen bezwaar bestaat, om onze Vereeniging te brengen op de lijst der Instellingen, waarmede het Instituut, door ruiling van werken, in betrekking staat.

Op een schrijven aan den Gouverneur der Kolonie Curaçao, naar aanleiding der in de bladen gepubliceerde berichten, dat de noodlijdende bevolking aldaar zou kunnen geholpen worden door een flinken afzet in het groot der door haar vervaardigde hoeden (soort Panama) werd het volgende antwoord ontvangen:
 Willemstad, den 17en October 1908.

Aan
 het Hoofdbestuur van de Vereeniging
 Oost en West
 te
 's-Gravenhage.

Uit het mij in afschrift toegezonden schrijven

van den 6den September j.l. lees ik o.m. de mededeeling, dat de Curaçaosche hoeden niet geregeld in groote hoeveelheden geleverd kunnen worden.

Deze mededeeling moet blijkbaar op een misverstand berusten, daar, zoodra er aanvraag op de Europeesche markt naar die hoeden is, deze in korten tijd in zeer groote hoeveelheden geleverd en uitgevoerd worden. (De uitvoer bedroeg, volgens het Koloniaal Verslag 1908, in 1905 59388 dozijn f 335.205.—, in 1906 79060 2/3 dozijn f 395.733.—, en in 1907 78153 dozijn f 329.413.—).

De prijzen, die hier door de uitvoerders worden betaald, hangen af van de marktwaarde in Europa. In tijden, dat de aanvraag groot was, werd hier per dozijn hoeden betaald van f4.— tot f 8.—

Ten slotte zij nog vermeld, dat sinds de zeilvaart op de haven van Venezuela gestaakt is, hoedenstroo uit Columbia is ingevoerd, welk stroo van een fijnere en betere kwaliteit is dan dat uit Venezuela afkomstig.

Overtuigd van uwe belangstelling, heb ik de vrijheid genomen een dozijn hoeden, vervaardigd met het Columbiaansch stroo, met deze mailgelegenheid aan Uw Bestuur te verzenden, in de hoop, dat U termen mag vinden om te doen nagaan of daarvoor in het Moederland afname

op groote schaal mogelijk is en tegen welken prijs ze per dozijn afgezet kunnen worden.

Het monster hoeden is zooals ze gemiddeld door de vlechtsters afgeleverd worden. Meerdere zijn in staat fijner hoeden te vlechten, welke hoeden echter nog niet in elke gewenschte hoeveelheid kunnen worden vervaardigd, zooals dit om zoo te zeggen met de monsterhoeden wel het geval is, mits de te behalen prijzen loonend zijn.

De Gouverneur van Curaçao,

(w. g.) DE JONG VAN BEEK—DONK.

De als monster ontvangen hoeden zijn te bezichtigen in Boeatan, Heulstraat 19, den Haag.

Ter wille van het hierbij voorgestane doel, richten wij het verzoek aan alle bladen dit bericht te willen overnemen.

Van de Redactie-Commissie:

Voor het plan van Mevrouw M. C. Kooy—van Zeggelen, om een Vacantie-Koloniehuis te Soekaboemie op te richten, kwamen nog de navolgende giften bij Mevrouw N. van Kol te Voor- schoten in:

- Van D. H. te Apeldoorn . . . f 5.00
- Van Tante Elis. te Amst. . . f 2.50
- Van N. N. te Rotterdam . . . f 1.50
- Van K. V. te Amsterdam . . . f 10.00
- (tot en met 10 Nov.)
- Door tusschenkomst van „Het Kind.”
- Van J. M. G. te Amsterdam . . . f 5.00

Van BOEATAN:

UITNOODIGING TOT EEN BEZOEK AAN DE TENTOONSTELLING VAN **BATIKS** MET INDISCH MOTIEF GEMAAKT ONDER LEIDING VAN PIET DUCRO „BOEATAN HEULSTR- 17 DEN HAAG

Voor het St. Nicolaasfeest heeft Boeatan weer nieuwe bezendingen uit Indië ontvangen in geciseleerd en gedreven koper, weefsels, biezen matten, mandjes en tashjes, bamboe-, hoorn-, been- en houtsnijwerk, lederarbeid, wapens, sieraden in goud en zilver, kanten enz. Alles origineel handwerk der inboorlingen van Nederl. Oost- en West-Indië.

ZEG HET VOORT!

WAT DE INLANDER ZEGT.

Omtrent het eerste Javanen-congres, den 3en October in het lokaal der Kweekschool te Djokjokarta geopend, is reeds het noodige medegegeen in de nummers 44 en 45 van het Koloniaal Weekblad dd. 29 October en 5 November j.l. Zoals bekend, is dat congres tot stand gekomen door het initiatief van de Javaansche vereeniging *Boedi Oetomo*. Wij herinneren er aan, dat op een vergadering ten huize van den gepensioneerd Inlandschen arts Mas Ngabei Soedirohoesodo in den avond van 22 Augustus 1908 besloten werd tot de oprichting dier vereeniging. Den 29en Augustus d.a.v. kwam men weder bijeen, toen tot vaststelling van de statuten en van het huishoudelijk reglement. Op den voorgrond is gesteld de vorming van een studiefonds voor jongelingen van goeden aanleg, aan wie de middelen tot verdere ontwikkeling ontbreken. Een commissie zal beslissen wie voor ondersteuning door de vereeniging in aanmerking komen. Ieder kan zich aanmelden om lid der vereeniging te worden, doch alleen Javanen kunnen in het bestuur verkozen worden. De bestuursleden onderling mogen niet door nauwe banden van bloedverwantschap verbonden zijn. De contributie bedraagt minstens f 0.25 s maands. Eens in het jaar, in de Mohammedaansche vastemaand, zal een algemeene vergadering worden gehouden.

Bij den Maleier op Sumatra wordt ook steeds meer het gevoel wakker, dat iets gedaan moet worden tot nauwere aaneensluiting ter bevordering van den gemeenschapszin, die bloote zelfzucht bestrijdt, en streeft naar het algemeen welzijn. Hij gaat zich ontevreden betoonen over zijne onwetende hoofden, die alleen ijveren voor de bevrediging der laagste menschelijke neigingen, geen belangstelling hebben voor het lot of de toekomst van hun volk. De oorzaak van hunne enge levensbeschouwing ligt voornamelijk daarin, dat zij voor hunne taak niet zijn opgeleid. De Javaan is in dat opzicht bevoorrecht boven den Maleier. Op Java zijn verschillende scholen, waar de aanstaande volkshoofden of inlandsche ambtenaren opleiding kunnen genieten. Sumatra kent alleen de kweekschool te Fort de Kock, bestemd voor de vorming van inlandsche onderwijzers. Ongeveer 7 jaar geleden is die school in twee afdelingen gesplitst geworden, een voor de candidaat-onderwijzers, een voor de candidaat-ambtenaren, en toen is besloten aan de leerlingen van de ambtenaars-afdeeling geen toelage meer te geven. Het gevolg van dien zuinigheidsmaatregel was dat voor het toelatingsexamen tot die afdeeling zich sedert maar een zeer enkele aanmeldde. Met vreugde is nu het bericht vernomen, hetwelk men hoopt waarheid te bevatten, dat die splitsing zal vervallen en aan alle leerlingen der school, onverschillig welke hunne latere bestemming kan zijn, gelijkelijk een toelage zal worden gegeven. Men verwacht, dat dan spoedig de school weer met een 100-tal leerlingen bevolkt zal zijn, en het onderwijs zoo zal worden ingericht, dat de daarvan afkomstige studenten niet alleen de geschiktheid zullen hebben voor het onderwijs, maar dat in hen ook de stof zal worden gevonden voor bekwame hoofden. Vele hoofden op Sumatra kunnen noch lezen, noch schrijven. Zij voelen zich groot in hunne domheid; de wereld, meenen zij, is alleen voor hen geschapen, de toekomst van land en volk kan hun niet schelen. Dit behoort niet zoo voort te duren. *Bintang Asia* vraagt daarom in de Tjahaja Sumatra voor Sumatra's Westkust een opleidingsschool voor ambtenaren als op Java, of een hoofdschool. Dan kunnen de hoofden op den duur een toonbeeld worden voor de kinderen des lands. Hoe kan men den Inlander er toe brengen, om met lust een bedrijf uit te oefenen, vraagt een andere Inlandsche schrijver? Daarvoor, meent hij, wordt in de eerste plaats vereischt practisch onderricht, d. i. 1. ambachtsonderwijs, 2. landbouwonderwijs, 3. handelonderwijs, 4 kennis van veeteelt. Als de hoofden niet langer uitsluitend hun eigen voordeel beoogen, de inlandsche ambtenaren niet het ontvangen van hun tractement als het eenig goede beschouwen, maar te zamen werken om het volk vooruit te brengen, het op te heffen uit den tegenwoordigen staat van onverschilligheid en geestelijke verslagenheid, dan zal hun naam gezegend zijn tot in de verre toekomst. Zij moeten ook hunne bijzondere aandacht wijden aan de voedingsmiddelen, de bevolking aansporen tot eene verstandige bewerking hunner

sawah's, het zal dan niet behoeven voor te komen, dat het geid het land uit moet om te voorzien in een tekort aan de eerste levensbehoeften. Wie aldus werkt voor de verstandelijke ontwikkeling van het volk, de ontevredenheid weet uit den weg te ruimen en weivaart bevordert, aan hem zal bewaarheid worden het spreekwoord: de olifant is dood, maar het ivoor blijft, de tijger is dood, maar zijn kostbare huid blijft bewaard, de mensch is gestorven, maar zijn naam blijft leven!

Het Maleische tijdschrift voor vrouwen, *Poeteri Hindia*, (De Indische Prinses), welks verschijning te Batavia in het Koloniaal Weekblad van 1 October 1908 no. 40 is vermeld, wenschen ook de vrouwen op Sumatra's Westkust te lezen, doch zij klagen dat de taal, waarin dat tijdschrift geschreven is, haar voor een groot deel onverstaaubar is, en verzoeken de redactie derhalve de stukken te doen stellen in het ook elders gebruikelijke boeken-maleesch.

Onder aanhaling uit een Engelsch tijdschrift van eenige sprekende voorbeelden van honkentrouw, vraagt een Inlander, ten slotte, in een ingezonden stuk in een der Maleische bladen of die trouwe, nutige, slimme, waakzame menschenvrienden de afkeer verdienen, die de Mohammedanen voor hen aan den dag leggen?

De Tjahaja Sumatra van 15 October maakt melding van een schrijven van den heer Van Kol van 17 November (September?), waarbij die heer de ontvangst erkent van verscheidene aan hem gerichte brieven, welke inhoud ter sprake zal komen in een vergadering van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

Uit de O.I. Mail.

Gaven wij verleden week in het kort weer, wat o.a. het *Soer. Handelsblad* en het *Nieuws v. d. Dag voor Indië* opmerkten naar aanleiding van het Djodjasehe Javanen-Congres de laatste mail bracht ons nog eenige beschouwingen hieromtrent door het *Bat. Nieuwsblad*. Treffend is hetgeen de verslaggever vertelt met de woorden: „Een der jongelingen komt op me af.

— Ik ben zoo zenuwachtig. Ik moet straks spreken.

— Komaan, moel. Na de eerste minuut ben je er over heen. Ga maar mee — een whisky soda op den goeden alloop kan geen kwaad.

Bij het buffet, wat ter zijde, opent hij zijn portefeuille, fluistert mij toe: „Dit moet mij inspireren." Naast zijn rede ligt het portret van wijlen Raden Adjeng Kartini... Aandoenlijk oogenblik. Zoo leeft zij voort, deze edele vrouw, in de harten van haar volk. Nog even tijd den jongen man krachtig de hand te drukken, zonder woorden. Dan vangt de zitting aan.

Het blad besluit zijne beschouwingen met te zeggen:

„Zelfs oppervlakkige beoordeelaars is de beteekenis niet geheel ontgaan. Maar niet in de totstandkoming alléén, niet in de mogelijkheid, dat een congres als van Djokja kon plaats hebben, ligt de voornaamste beteekenis — deze moet men zoeken in de oorzaken der wording. Zij is kort weer te geven: ontevredenheid. Met het koloniale bestuur, met de consolidatie van den toestand, met het schijnbaar(?) ontbreken van besef van den plicht tot geestelijke ontwikkeling van den onderdaan. Gelukkig, dat die ontevredenheid bestaat, zij is een onmisbare factor om naar verandering, verbetering te streven. Gelukkig, nog meer, dat die ontevredenheid tot uiting komt, zoo geprononceerd, zoo waardig! Dit is de groote beteekenis, waarmee de regeering rekening moet houden. Het volk is niet meer voldaan en uit die onvoldaanheid. Elke regeering moet het de voornaamste taak zijn te streven naar bevrediging van de wenschen des volks. Dankbaar zij de indische, dat Boedi Oetomo haar thans klaar en duidelijk heeft aangewezen welke de wenschen en nooden des volks zijn. Vroeger tastte zij in het duister en kon zich desnoodig verontschuldigen door het werken naar zich toe, door te verzeiken, dat zij niet beter wist. Thans moet zij beter weten. Zij kan niet meer voorgeven te moeten wegen en wikken, onbekend met wat de onderdaan wil. Die heeft zich uitgesproken en zal zich, naar wij hopen, blijven uitspreken in gelijken geest.

Dit is de groote beteekenis van Boedi Oetomo.

* * *

Zie, er zijn teekenen, dat nu reeds de invloed der nieuwe geestelijke stroomingen begint te

werken. Men haast zich proeving met het inlandsch onderwijs, reeds zijn vele tweede klassennoten aangewezen voor onderricht in het hollandsch; reeds is subsidie verleend aan zelfopgerichte desascholen, is subsidie toegezegd voor nog vele meer; reeds zijn er teekenen, dat de laatste fout tegenover het inlandsch onderwijs zal worden goed gemaakt: het ongebruikt laten liggen van fondsen, uitgetrokken op de begroting van het vorig jaar en de misschien onbewuste misleiding van den minister omtrent hetgeen gedaan is met die fondsen; reeds worst bericht dat een vierde hoofdschool in Bantam zal worden opgericht.....

Naauwkeurig zal het heeten, dat de regeering uit zichzelf tot deze plichtserkenning is gekomen. Och, dat is misschien wel zoo. Al deze maatregelen zijn niet genomen tusschen 5 October en heeden. Maar de beweging der Jong-Javanen om de regeering om meer ontwikkeling te vragen, is nu ruim vijf maanden geleden begonnen, en lang tevoren reeds betoogden inlanders en niet-inlanders in dagbladen en tijdschriften, dat verbetering dringend noodig was. Hiervan moet invloed zijn uitgegaan. Het zou ook niet verwacht mogen worden, dat de indische regeering opzettelijk blind en doof blijft voor a. e teekenen des tijds, al is haar gedachtenwerking langzamer dan wij wenschen achten.

Boedi Oetomo ga energiek voort op den ingeslagen weg; wij gelooven te mogen verzekeren, dat zij in den huidige directeur van onderwijs een warm voorstander van haar streven zal vinden. Zijn hulp zal veel ten goede kunnen komen. En in samenwerking met de regeering, zal Boedi Oetomo een zegen worden voor land en volk!"

* * *

Inlandsche leden in den gemeenteraad.

Een inlandsche ingezetene van Soerabaja schrijft in het Maleisch het volgende aan het *Soer. Hbl.*:

„Nu de leden van den gemeenteraad, wat het Europeesch gedeelte betreft, het volgend jaar door de ingezetenen der gemeente zullen worden gekozen, wordt het door velen met mij bevestigd, dat de aanwijzing der inlandsche leden nog steeds door de regeering blijft gescheuten.

Waarom ons, Inlanders; geen stem in het kapittel gegeven, voor zoover die leden onzer nationaliteit betreft?

Wij toch kunnen zeer goed beoordeelen, van wie onzer landslieden de beste behartiging onzer belangen te wachten is. Wij zouden wel zorgen, dat er kundige wereldwijze Inlanders, die de Nederlandsche taal spreken, althans goed verstaan, in den raad kwamen.

De Inlandsche leden — beter de alleen Maleisch sprekende — zitten er nu allen voor spek en bonen bij. Daar hebben wij niets aan.

Wellicht zou het, nu de regeering de aanwijzing der hier bedoelde leden nog aan zich houdt, nuttig zijn, dat de inlanders te Soerabaja, wien de vertegenwoordiging hunner belangen ter harte gaat, ook eens in een vergaderlokaal bijeenkwamen en met een kandidatenlijst voor den dag kwamen, waaraan de regeering een richtsnoer zou hebben bij haar keuze.

Wilt u dit denkbeeld in Uw blad propagandereen?

Het *Soer. Hbl.* raadt den schrijver aan voor zijn denkbeelden in de Maleische bladen propaganda te maken.

* * *

De regeeringscommissaris

F. A. Lieftrinck is, naar de *Jarabode* vernemen, de gevolgen van het hem in de vorige maand overkomen ongeval, nog niet te boven gekomen, zoodat hij in den eersten tijd aan zijne opdracht, om in zijne hoedanigheid als regeeringscommissaris naar Atjeh te vertrekken nog niet zal kunnen voldoen.

Het *Nieuws v. d. Dag v. N.-I.* merkt hierbij op:

Het zou ons volstrekt niet verwonderen, wanneer de ongesteldheid van den heer Lieftrinck duurde tot na de Atjeh-debatten in de Tweede Kamer, waarbij ongetwijfeld ook diens uitzending zal worden besproken.

Mocht de stemming in de Kamer tegen dezen maatregel zijn, dan zou door deze ongesteldheid de toch altijd niet geringe kosten, aan de uitzending van een Regeeringscommissaris verbonden, worden bespaard, om nog maar niet eens te spreken van het echee, dat de indische re-

geering door het bevel tot deze uitzending heeft geleden, en dat, wanneer van de zending om de een of andere reden niets mocht komen, te niet gedaan zou worden.

Het moet gezegd worden: de Regeering heeft *veine* in de Atjeh-zaak.

Het aftreden van den heer Mr. Fock als Minister, juist op tijd; het ongesteld worden van den heer Liefrinck eveneens precies op het oogenblik, dat zijn ongesteldheid aan de Regeering ang niet ongelegen kwam... waarlijk, **zoal niet de heer Liefrinck**, dan toch de Regeering balt buitengemeen."

***

In de *Jacobode* lezen wij over den **aanleg van groote irrigatiewerken:**

Gelijk bekend is, wordt gelukkig de laatste tien jaren niet overgegaan tot den aanleg van groote irrigatiewerken, dan nadat door eene speciaal daartoe ingestelde rentabiliteitscommissie, bestaande uit een hoofdingenieur, de inspecteurs voor agrarische zaken en van den inlandschen landbouw of de hun toegevoegde adjuncten, advies is uitgebracht nopens de uit een agronomisch en fiscaal oogpunt daarvan te verwachten resultaten. De verwachtingen van de gedeeltelijke voordeelen van verschillende tot stand gebrachte werken schijnen niet verwezenlijkt te zijn, althans heeft de regeering, naar wij vernemen, een onderzoek gelast naar de vragen, waaraan de teleurstellende uitkomsten moeten worden toegeschreven en tevens, op welke wijze uit de aangelegde werken meer rechtstreeksche voordeelen kunnen worden getrokken. Die voordeelen zullen natuurlijk slechts kunnen bestaan uit een verhoogden aanslag in de landrente der inlandsche bouwvelden en uit **eene heffing van eene geldelijke bijdrage** van de binnen het bevlingsgebied werkzame particuliere ondernemers. Tot oplossing o.m. van het laatste vraagpunt werd reeds een **veertien jaren geleden, onder den titel „permanente irrigatie-commissie"**, eene, onder leiding van het gewezen lid van den raad van Nederlandsch-Indië, C. J. de Jaager, staande commissie ingesteld, waarvan, zooals de *Jacobode* van den 7en September j.l. opmerkte, tot dusver weinig of **niets gebleken is, terwijl het ons niet bekend is, dat de in dat college ontstane vacaturen zijn aangevuld.**

Overigens vindt het blad de vraag gewettigd: of het thans wel een geschikt oogenblik geacht kan worden te zijn om de landbouw-industrielen met eene buitengewone heffing te belasten, daar zij van de met hun bedrijf behaalde voordeelen in den vorm van inkomstenbelasting eene **niet geringe bijdrage aan den fiscus moeten opbrengen?**

***

In het *Bat. Nieuwsblad* doen den laatsten tijd nogal eens ontwikkelde Inlanders hun meening **hooren over verschillende belangrijke onderwerpen** van den dag. Zoo houdt *Soetan Mohamad Salim* in de Nos. van 15, 16 en 17 October j.l. eene uitvoerige nabetrachting over den

Opstand ter Sumatra's Westkust.

Zelf getroffen door de belasting, waarop hij een bezwaarschrift aan de regeering indiende, kreeg hij geen ander bescheid dan dat zijn verzoek niet in overweging genomen kon worden. Aldus kortaf naar huis gezonden, is de Sumatraan versterkt in zijn geloof, dat hem geen recht is gedaan.

Van de vele grieven geeft hij de volgende aan:

„1e. In de eerste plaats is men er zeer over verstoord, dat het gouvernement tevoren niet de moeite genomen heeft de belastingplannen met de bevolking te doen bespreken. De Maleier be- raadslaagt over de kleinste zaken, ook die van de minste beteekenis. En nu wordt een zoo ingrijpende kwestie als de belasting-invoering eenvoudig buiten hen om beslist. De belasting is hun voorgezet, zij hebben te betalen zonder meer. Ongetwijfeld zou geen opstand zijn uitgebroken, wanneer naar behooren over de kwestie was onderhandeld. De Maleier had dan zijn geldbuidel geopend, zijn hart was niet bezwaard geweest, en hij had de lastgevingen van het gouvernement gevolgd.

2e. Een tweede grief is, dat de belasting velen, zeer velen treft, die vaak onvoldoende middelen bezitten om in het leven te blijven en die desniettemin hun bijdrage aan den fiscus **moeten brengen**. Nu vastgesteld is, dat een dienste van 14 cent 's daags nog door de be-

lasting getroffen wordt, zijn vele arme menschen, en zelfs kinderen, belastingplichtig.

3e. Ook vrouwen worden nu belastingplichtig, vrouwen, die paen ver loopen moeten, berg op en berg af, om op de passers wat kalk, pisang, groenten en andere kleinigheden te verkoopen.

Het feit, dat deze vrouwen zich getroosten zulke groote afstanden af te leggen, wijst er dan toch op, dunkt mij, dat zij het armoelig hebben. Hoe vaak gaan zulke vrouwen er op uit, terwijl de kinderen thuis schreien van honger, wachtende op de thuiskomst van moeder, die wat eten zal medebrengen.....

4e. Nog zoo heel veen onder ons een dagelijks wat droge rijst, met zout. Een enkele heit er een klein stukje vleesch bij. Maar nu is de belasting ook op het slachten gelegd. Het vleesch is daardoor duurder geworden, en de arme menschen kunnen nu ook geen vleesch meer tot zich nemen. Zoo treft deze beasting de armen in de eerste plaats. Dat kan niet goed zijn.

5e. Ook de onoordeelkundige aanslag verbittert velen. Men vraagt alleen maar naar de inkomsten, b.v. uit het sawahbezit, en stelt daarnaar den aanslag vast. Maar er zijn vrouwen, kinderen en grijsaards, die niet, nog niet of niet meer werken kunnen. Deze menschen moeten toch ook in het leven gehouden worden. Maar er wordt niet naar gevraagd, hoe groot een gezin wel is. De inkomsten uit bezit (*harta banda*) worden aangenomen te vertegenwoordigen de inkomsten van één persoon. Nu bestaat een gezin in de meeste *kaoms* uit 6 à 7 personen en voor zoo groot aantal is de gemiddelde sawahopbrengst van 18 pikols *bras* per jaar onvoldoende. Maar dit nog niet genoeg zijnde, moet men van deze onvoldoende middelen nog een deel offeren als belasting.

6e. Ook de belastingen op de geestelijkheid wekten verbittering, omdat de geestelijken leven van liefdegaven.

Dit alles heeft groote ontevredenheid gebracht in de gemoederen. Vooral de vrouwen waren verbitterd. Wat zouden zij dan langzaam aan wachten op den dood door uithongering, ziekten of hartzeer, was het niet beter dadelijk te **sterven dan na lang lijden?**

Ten slotte zegt hij:

„Hoevele vrouwen, gewezen larashoofden, *sjech's*, *penghoeloes andiko*, en *goeroes*, die allen hun volgelingen hebben, bevinden zich nog in de gevangenschap. Al die menschen dragen de verbittering met zich om. Gij kunt mij gelooven, dat er niet één is, die tevreden is over den toestand. Wie kind noch kraai heeft, is uitgeweken naar engelsch gebied. Hoe groot moet de verbittering tegen het hollandsche gouvernement dan wel zijn!

Dit is langzaam aan zoo geworden. Bij de drukkende heerendiensten, die bovendien gevorderd werden in strijd met de voorschriften, is de belasting gekomen, aangevat op een wijze, die niet anders dan uiterst onoordeelkundig kan worden genoemd. Dit was het vuur, dat gebracht werd bij de met petroleum gedrenkte lap en de vlam sloeg uit. Was dit het middel misschien om de ontevredenheid onder de bevolking weg te nemen? En een andere vraag: hoe zal men de groote verbittering onder het volk thans bestrijden? Ik zie niet in op welke wijze dit nu kan geschieden. Ik zal er voortdurend mijn gedachten over laten gaan. En misschien kan ik dan later nog wel eens mijn denkbeelden op papier zetten. Wij moeten er naar streven, de rust volkomen te herstellen."

Elders zegt het *Bat. Nieuwsblad* naar aanleiding van het officieel verslag dier streek:

Over die „algemeene rust" nu verblijde men zich niet te zeer. Waar vrees nog steeds gebiedt, blijft immer gevaar bestaan voor de heerschappij. Nu de slagen gevallen zijn, zij men er toch op bedacht de hardheid te doen plaats maken voor zachtheid en genegenheid. De menschen zijn niet zoo schuldig, als de wet moet **aannemen. Verzoeningsgezindheid zal nu veel meer uitwerken dan gestrengheid."**

En onder het hoofd:

Alleen Bedevaartgangers?

vraagt de redactie:

„Het aantal bedevaartgangers naar Malakka is wat de onderafdeeling Batoe Bahra betreft, dit jaar aanzienlijk grooter dan in 1907, volgens het kort verslag over Augustus van de residentie Sumatra's Oostkust.

Th. A. A. SIMONIS

34 GROENMARKT — OVER DE — PRINSESTRAAT.

TELEFOON No. 2535 □ DEN HAAG.

➔ Groote keuze ➔

**Wollen en Donzen
DEKENS.**

MAGAZIJN GESLOTEN VAN HALF EEN TOT TWEE UUR.

DAMES VERLANGT

ge een heldere Wasch, stuurt haar dan naar de Stoom-Wasch- en Strijkinrichting

„BLEEKLUST"

Volkomen onschadelijke behandeling door machines van 't nieuwste systeem.

**BEDIENING VLUG EN ACCURAAAT
CONDITIËN BILLIJK.**

Aanbevelend, G. A. VERSTEEG,

**Bleekerij „Bleeklust",
HAASTRECHT, bij Gouda.**

FRANS MIGA

MEC. DENTIST.

VAN KINSBERGENSTRAAT 78. :: DEN HAAG.

Dagelijks te consulteren van 9-4 voor plaatsing van **KUNSTTANDEN en GEBITTEN.**

➔ Speciale bewerking voor de Tropen.

In de nabetrachting over den opstand ter Sumatra's Westgust in ons blad is eenige malen de aandacht gevestigd op het feit, dat velen van de bevolking het land ruimen en uitwijken naar engelsch gebied. Vandaar onze vraag: of het „aanzienlijk grooter aantal belevaartgeners nu dan in 1907" misschien ook uit het bovenstaande verklaard kan worden?

* * *

De Dajak in opstand.

De laatste opstand der Dajaks, aldus schrijft P. Eugenius uit Midden-Borneo aan de *Javapost*, viel wel niet in onze onmiddellijke nabijheid voor en door de stammen, waaronder wij hier te N. Saufiram werken, werd er ook niet aan deelgenomen, maar men leert er hun zeden en gewoonten uit kennen, en wij waren er ook eenigszins in betrokken.

Verschuifende streken van Borneo staan nog niet onder rechtstreeksch bestuur van het Nederlandsch-Indische gouvernement. Zij worden bestuurd door indische vorsten, die den titel dragen van Sultan, Panembahan, Pangheran, enz. enz.

Zij allen hebben zich onder Hollandsch protectoraat gesteld en contracten gesloten met de regering.

Al deze potentatjes belijden den Islam, zij zijn voor het meerendeel eenigszins tyranniek aangelegd en gebruiken niet altijd goorloofde middelen om hun niet al te groote inkomsten te vermeerderen. Vooral de Dajaks, die in hun gebied wonen, moeten het ontgelden.

De Dajaks dan, waarover het nu gaat, wonen in het gebied van den Panembahan van Sintang, met name in de streken langs de Katoengau-rivier.

Lang reeds waren zij niet goel meer te spreken over de immer stijgende beasting, welke zij te betalen hadden, en over de verschillende maatregelen door den vorst getroffen om die belastingen te innen. Zooals altijd en overal waren ook hier eenige raddraaiers, die van de heerschende ontevredenheid gebruik maakten, om het volk nog meer tegen het bestuur op te zetten en zelf daarbij zooveel mogelijk voordeel te trekken.

Het voornaamste kopstuk was een zekere Maleier, Abang Oemar geheeten, die zichzelf den titel van Pangheran had toegeëigend. Bij hem hadden zich twee Djaksche kamponghoofden aangesloten, Pangsi en Ranggas. Ge staat verbaasd over de verregaande lichtgevoeligheid der arme Dajaks, die zich door deze avonturiers om den tuin laten leiden.

Pangheran Oemar begon met den verkoop van een wonderolie, welke de eigenschap had den mensch onkwetsbaar te maken. Tegen schandelijk hoge prijzen ging de olie (heel gewone kokosolie) bij massa's van de hand.

Voorts vertelde hij, dat niemand de macht had hem gevangen te houden, en toen het na eenigen tijd den controleur van Sanggau gelukte hem aan te houden, liet hij aanstonds het gerucht verbreiden, dat hij overdag wel te Sanggau vertoefde, maar dat hij elken nacht op meerdere plaatsen werd gezien in het Ketoengaugebied, om de bevolking in haar plannen te steunen.

Hij had een geweer van wel drie vadem lang. Wanneer hij dit afschoot, bleef de kogel drie maanden onderweg, doorboorde honderd vogels, en kwam dan weer bij hem, Pangheran Oemar, terecht.

Ook zijn vriend Pangsi had er slag van de menschen bij den neus te nemen. Volgens zijn beweren, was hij geboren in het jaar der laatste zonsverduistering (zoo wat een tien jaren geleden) en hieraan had hij verschillende wonderbare gaven te danken. Hij bewoog zich even gemakkelijk in de lucht als op het land, en kon het maandenlang onder water uithouden. In een oogwenk verplaatste hij zich mijlen ver en maakte zich kenbaar of onkenbaar naar believen.

Al deze praatjes vonden gretig gehoor en de gevolgen er van bleven niet uit. Van heinde en verre, zegt de schrijver, kwamen de Dajaks afgereisd om onze wonderkrachtige olie en andere medicijnen machtig te worden.

Jammer genoeg spraken zij geen Maleisch en wyl wij hun taal niet machtig waren veronderstelden wij, dat zij slechts kwamen om de gewone medicijnen en van den eigenlijken stand der zaken kwamen wij in 't geheel niet op de hoogte.

Nadat de opstand genoegzaam was voorbereid, zouden de Dajaks onder aanvoering van Oemar Pangsi en Ranggas handelend optreden.

Het plan was na het binnenhalen van den oogst een algemeene weigering om beasting te betalen en dan zonder tamen oprukken naar Sintang, om den Panembahan in zijn eigen verblijf te overvallen. Hiervoor was een breede weg door de bosschen opengekapt.

Doch hun plannen waren te vroeg uitgeekt. Ze kwamen ter oore van het bestuur in Sintang en onmiddellijk werd kapitein Timmer met zijn manschappen naar het Ketoengaugebied afgezonden om den toestand der zaken op te nemen om zoo mogelijk alles in der minne te schikken.

De troep viel echter in een hinderlaag, waarze door de Dajaks met geweren en lansen werden aangevalen. De kapitein zelf sneuvelde met een paar zijner minderen, doch ook de aanvallers leden gevoelige verliezen.

Zoodra deze tegenslag in Sintang en Pontianak bekend was, werden er aanstonds meerdere manschappen naar het terrein afgezonden. Na een rusteloze vervolging, die meerdere weken aanhield, legden de Dajaks de wapens neer en keerden naar hunne kampongs terug.

Ook de beide hoofden gaven zich we dra aan de Hollanders over, en werden met Oemar naar Pontianak opgezonden, waar over hun verder lot zal beschikt worden.

Arme Dajaks! mishandeld door een paar gewetenlooze bedriegers en uitgezogen door hun schandelijke praktijken, hun oogst bij dit alles mistukt, en wellicht een gevoelige straf in 't verschiet.

Zij hebben het eenig en alleen tegen hun Maleische overheerschers. Alle Hollanders, zoowel de regeringsmannen als de Missionarissen, beschouwen zij als hun beschermers, en verreweg de meeste Dajaks zouden niets vuriger wenschen dan onmiddellijk onder rechtstreeksch bestuur gebracht te worden.

WEST-INDIË.

SURINAME.

Bacoven-Cultuur.

De verschepingen van bacoven bleven nog steeds verre beneden het als norm aangenomen cijfer. Den 17en October ll. werden per stoomschip Saramacca 4264 bossen verscheept.

Deze minder gunstige uitkomst moet worden toegeschreven aan de droogte, waardoor Suriname werd bezocht. Reeds werd naar aanleiding van die uitkomst in de kolonie de vrees geuit, dat de bacovencultuur nu ook weer op mislukking zou uitloopen.

De inspecteur der United Fruit C. Williams, zond met het oog daarop een schrijven aan *Onze West*, waarin hij aantoonde, dat voor die vrees geenerlei grond bestaat.

Het is een gewoon verschijnsel, dat tijden van lange droogte aan bananen-aanplantingen schade veroorzaken. Het vruchtzetten is de laatste levensuiting van een banaan. Zoodra de vrucht gerijpt is, sterft de stam af. Wordt in deze periode aan den boom door droogte het noodige sap onttrokken, dan verzwakt de stam diens gevolg en komen vele boomen door de zwaarte der vruchtrossen ten val.

Daarentegen, schrijft hij, schijnen velen in de kolonie niet in te zien, dat de droogte, die men thans doormaakt, aan het produkt van het volgend jaar zal ten goede komen, daar door het uitdrogen van den bodem toetreding van lucht mogelijk is. Op vele velden zal men zulks kunnen waarnemen en de eigenaars zullen aangenaam verrast worden, wanneer ze zien hoe mooi de planten groeien zullen, wanneer de regen doorbreekt.

Men moet niet vergeten, merkt de heer Williams op, dat vóór het einde van Maart ll. nog niet de vereischte zorg aan de cultuur was besteed en sedert, wegens gebrek aan werkkrachten, het werk slechts langzaam vorderde.

Voor den eersten aanplant waren slechts jonge spruiten beschikbaar, waaruit voor het volgend jaar vier boomen op elke spruit kunnen worden verwacht. Hieruit vloeit vanzelf voort, dat de productie van het volgend jaar belangrijk grooter zal zijn.

Ten slotte meent schrijver, dat, indien de droogte niet al te lang aanhield, de meeste planters zeer wel tevreden zouden zijn met de opbrengst per hectare in 1909, die echter nog verre zal achter staan bij die van 1910.

Uit de laatste berichten schijnt op te maken, dat de droogte voor Suriname weer voorbij was. *Onze West* maakt in haar nummer van den 24en October ll. melding van eenige regenbuitjes, wat het blad de hoop doet uitspreken dat het ergste van de droogte geleden was.

Met betrekking op de bacoven-cultuur ontleenen we nog aan genoemd blad, dat de inspecteur van den landbouw aan de bacovenondernemingen heeft gevraagd om een opgave van als onverkoopbaar geacht achtergehouden bossen bacoven. Hij gaf daar-

bij den raad om bij eenigen twijfel aan die onverkoopbaarheid de bossen maar op te zenden naar de plaats van inlading en keuring der vruchten.

Een koninklijk geschenk.

Bij een bezoek aan de protestantsche inrichting voor melaatschen Bethesda en de gouvernementeninrichting op Groot Chatillon, werd door mevrouw Fock aan de verpleegden 'n boodschap overgebracht van Koningin Wilhelmina. Bij het afscheid in Nederland had H. M. aan mevrouw Fock opgedragen aan de verpleegden hare groeten over te brengen, met mededeeling, dat de Koningin gaarne een stofelijk blijk van belangstelling wilde geven, doch niet recht wist welk geschenk het meest welkom zou zijn. De keuze werd daarom overgelaten aan de verpleegden. Die van Bethesda bepaalden hunne keuze op een seraphine, die van Groot Chatillon op een phonograaf.

Steun aan Curaçao.

Naar *Onze West* vernam heeft de groep Suriname van het Alg. Ned. Verbond, naar aanleiding van de oproepping der Vereeniging Oost en West, het initiatief genomen om een commissie te vormen, welke zich voorstelt een uitvoering te geven ten bate van het ondersteuningsfonds van de Vereeniging Oost en West, en wel om ten behoeve der noodlijdenden op Curaçao te worden besteed.

Voorzitter der commissie is de heer C. J. Booms, penningmeester de heer H. G. Janssen en secretaris de heer J. Bueno de Mesquita.

Voorts hebben daarin zitting genomen mevrouw Doyer, mej. Halfhide en de heeren dr. H. J. van der Schroeff, D. Fernandes Jr. en H. Juda.

Quarantaine.

Het leek *Onze West* een practisch denkbeeld, om, wanneer hier quarantaine uitgeschreven is tegen Trinidad, de booten van de Kon. W.-I. Mail eerst te doen doorstoomen naar Paramaribo, daarna te doen terugkeeren naar Trinidad voor het innemen van lading, om vervolgens van dit eiland direct naar Europa te vertrekken. Dit is geschied met de Prins Willem I.

Op die wijze wordt alle quarantaine-omslag te Paramaribo, die nadeelig is zoowel voor de maatschappij, als voor de passagiers en voor de kooplieden, vermeden. Dat de mail eenige dagen wordt opgehouden is niet zoo erg, nu de bacovenbooten ons een prachtige wekelijksche mailgelegenheid naar Europa verschaffen.

Een nieuwe fabriek.

Naar aanleiding van de inwijding van den stoomhoutzaagmolen der N. V. de Eendracht teekende *Onze West* het volgende aan:

Deze nieuw opgerichte onderneming behoort tot de weinige, waarvoor het kapitaal in de kolonie werd gevonden. Zij mag gelden als een teken van leven van de inlandsche nijverheid. Vermelding verdient daarbij, dat ook verscheidene Britsch Indiërs aandeelhouders in de zaak zijn. Op dit bewijs van welvaart dier immigranten mag wel eens worden gewezen, nu nog steeds de immigratie van Javanen — die hier volkomen dezelfde rechten en voorrechten hebben — aan onverdiende verdachtmaking bloot staat.

Deelen wij ten slotte mede — als een tweede bewijs van vooruitgang der inlandsche nijverheid — dat voor den bouw der fabriek voor een deel gebruik is gemaakt van steenen van de onlangs opgerichte steenbakkerij van de gebrs. de la Parra op de pl. Vreeland. Deze steenen bleken zeer goed te voldoen. Wij eindigen met de beste wenschen voor den bloei van beide ondernemingen.

Van Vreemde Koloniën.

Het Kolonial Wirtschattliche Komitee.

Den 11en dezer hield vorengenoemd Comité van den Duitschen Kolonial-Verein, onder voorzitterschap van den heer Supf, een vergadering waarin een aan verscheidenheden rijk program werd behandeld, waarvan enkele punten de voor 't oogenblik meest belangrijke vraagstukken van het koloniaal-economische leven raken.

Nadat de voorzitter over den stand van 't vraagstuk der katoen-cultuur had gerapporteerd, welks oplossing, naar men weet, het Comité in de koloniën Togo, Duitsch Zuidwest Afrika, Oost-Afrika en Nieuw-Guinea nastreeft, stelde hij overeenkomstig de besluiten der katoen-commissie het volgende voor:

In Noord-Togo wordt een proefaanplanting aangelegd, die zich geleidelijk zal ontwikkelen tot een instelling als de door het Comité opgerichte landbouwschool te Noeatje. Tegelijk met de katoencultuur zal getracht worden en dat wel in de noordelijke, niet door de tsé-tsé-vlieg geteisterde streken bij Sokodé, het gebruik van den ploeg bij de inboorlingen ingang te doen vinden, ter vervanging van den hak. In Zuid-West-Afrika hebben de toehaven kapitein Francke tot de uitkomst geleid, dat deelen van het noordelijk gebied, waar kleine proeven met van Togo afkomstig katoenzaad zijn genomen, voor den aanplant van katoen geschikt zijn.

Men is daarom voornemens een commissie van katoen-deskundigen naar deze streken te zenden. Voor Oost-Afrika zijn ten behoeve van de katoen-cultuur en de verbreiding van het gebruik van den ploeg met het oog op de snelle economische ontwikkeling en de verbetering der verkeerstoestanden de volgende omvangrijke maatregelen genomen.

Uitbreiding der katoen-landbouwschool aan de Rufidji; aanleg van een degreener-inrichting te Lindi; voorbereiding van een proefaanplant en degreener-inrichting te Tabora; wederoprichting van zulk een inrichting te Dar-es-Salam in plaats van die, welke naar Mohorro werd overgebracht; stelselmattig invoering van het gebruik van den ploeg bij de inlandsche bevolking door uitzending van met tropen-cultuur vertrouwde deskundigen, die de kolonie voortdurend bereizen; propaganda maken voor dat gebruik en den inboorlingen leeren met de ploeg om te gaan. (De ploeg zal den inboorling voorloopig in bruikleen worden gegeven en later geschonken worden, wanneer hij zijn grond werkelijk daarmee heeft bewerkt. Naar gelang van hetgeen zij daarbij presteeren zullen hun premiën in geld of voorwerpen van dagelijksch gebruik worden toegekend), en door oprichting van ploeg-depots en ploeg cultuur-stations; stelselmattige bestrijding van de natuurlijke vijanden der katoen-cultuur door de aanstelling van een deskundige aan het biologisch landbouwkundig-instituut te Amani. Aan dezen deskundige zal het voortdurend bereizen der katoen-aanplantingen worden opgedragen, om ter plaatse zelve de quaestie te bestudeeren en materiaal te verzamelen voor eene deskundige bestrijding. Het verzamelde materiaal zal dan in het instituut te Amani, waar gelijk bekend alle noodige hulpmiddelen ter beschikking staan, verwerkt worden.

In de kolonie Duitsch Nieuw-Guinea zal de prospector en econoom Dammkohler met den steun van het comité proeven nemen met egyptisch katoenzaad en katoenzaad van Togo in eene 400 M. boven den zeespiegel gelegen streek in het binnenland van Nieuw-Guinea en de inboorlingen op de hoogte stellen van de katoencultuur.

De vergadering verklaarde met deze voorstellen in te stemmen en droeg den voorzitter de uitvoering daarvan op.

Ook de aanplant der olie-palmen werd uitvoerig besproken. De buitengewone belangrijkheid van de olie-leverende planten blijkt uit de omstandigheid, dat Duitschland in 1907 voor 425 miljoen mark aan olie-producten heeft ingevoerd en slechts voor 62 miljoen mark uitvoerde. Van dezen reuzen-invoer kwam slechts 10% uit de Duitse koloniën. Voor overproductie behoeft in dit opzicht in afzienbaren tijd niet te worden gevreesd. In Kameroen bezat Duitschland weliswaar groote voorraden in het wild groeiende olie-palmen, maar tot nu toe wordt slechts een gering gedeelte met groot voordeel geëxploiteerd. In Duitsch Oost-Afrika is de olie-palm slechts weinig verbreid, aan de kust in minderwaardige, in het meer-gebied in goede variëteiten. De teelt en de aanplanting van goede variëteiten is met het oog op het groot verschil in oliegehalte noogetwils belangrijk, zoo ook de vervaardiging van doelmatige machines voor het bereiden van olie uit de palmpitten.

Er werd besloten te trachten den aanplant van oliepalmen van de goede variëteiten bij de inboorlingen van Duitsch Oost-Afrika ingang te doen vinden, vooral in het meer-gebied, en dr. Soskin te steunen bij eene voor de studie van de olie-palmen-ontginning in de fransche kolonie Dahomey.

Over den huidige stand van den spoorwegaanleg in de duitse koloniën brachten twee leden van het comité, tevens directeurs der beide groote duitse-koloniale spoorwegondernemingen verslag uit.

Betreffende den zoogenaamden centralen spoorweg in Duitsch Oost-Afrika deelde de geheimraad Bor-

mann mede, dat slech's de sectie Dar-es-Salam—Mrogoro in volle exploitatie is. Het verkeer neemt langzaam toe. De maandelijksche ontvangsten, afgezien van de beide laatste maanden, waarin de ontvangsten vermoedelijk hooger zijn geweest, maar waaromtrent nog geen bericht ontvangen werd, bedroegen gemiddeld 24000 mark. Er loopen wekelijks drie treinen. De verhouding tusschen europeesche en inlandsche reizigers is die van één tot tien. De verdere aanleg van den spoorweg van Mrogoro tot Kilossa is in goeden gang; aan arbeiders is geen gebrek. De spoorweg zal nog in den loop van het volgend jaar wel tot Kilossa in exploitatie kunnen worden genomen.

De geheimraad Lentz deelde omtrent de Noorder-spoorweg in Oost-Afrika het volgende mede.

Tot het station Gombara aan het Pare-gebergte is de spoorweg geheel gereed en het houttransport der firma Wilkens en Wiese uit de wouden van West-Oesambora zal in Februari a.s. van dit station beginnen. Het eindpunt van den spoorweg, voor zooverre de aanleg daarvan tot nu toe is toegestaan, het punt, waar de Pangani het dichtst het Pare-gebergte nadert, zal in de maand Juni a.s. door de rails worden bereikt. De tot nu toe verkregen uitkomsten van het bedrijf moeten zeer gunstig worden geheeten. In het laatste jaar van het eerste contract bedroeg het aandeel van het rijk in het overschot na ruime afschrijvingen 66000 mark. Daar het nieuwe van 1 April jl. af in werking getreden contract met de spoorwegmaatschappij, feitelijk het volle overschot aan het rijk toekent en de inkomsten van 1 April tot einde September 203000 roepjen bedroegen tegen 138000 roepjen over hetzelfde tijdvak van het vorige jaar, zal de koloniale fiscus voor het loopende jaar hooge inkomsten uit den spoorweg trekken.

In Zuidwest-Afrika is de 360 kilometer lange spoorweg van Luderste-bucht tot Keetmanshoop in volle exploitatie. Ook van den spoorweg, die van het laatste station vóór Keetmanshoop, Seeheim, in zuidelijke richting loopt, zijn reeds 25 kilometer in exploitatie, en men mag hopen, dat de spoorwegaanleg tot het voorloopig eindpunt dezer sectie, Kalkfontein, in Juni zal zijn voltooid.

In Kameroen hebben zich bij den spoorwegaanleg van de kust tot de Manenguba-bergen groote, onverwachte moeilijkheden voorgedaan, wijl het met oerwouden bedekt gebied zoo geaccidenteerd was als men tevoren niet had aangenomen. Men hoopt evenwel toch met het tot nu toe toegestane gedeelte van den spoorweg in het voorjaar van 1910 te zullen gereed komen. In het door den spoorweg doorsneden met oerwoud bedekt gebied is bij nader onderzoek het bestaan van zeer waardevolle houtvoorraden vastgesteld. In de, door het laatste gedeelte van den spoorweg doorsneden streek, zullen groote hoeveelheden wilde olie-palmen door de ontsluiting van het gebied kunnen worden ontgonnen. Voor den laatstelijk toegestane spoorweg van Doesla naar Njong in het Junde-gebied zijn de opnamen geëindigd. Met den aanleg zal in Januari of op zijn laatst in Februari worden begonnen.

De uitkomsten van de exploitatie van den eersten spoorweg in Togo van Lome naar Palime zijn gelijk te stellen aan die van den Noorderspoorweg in Oost-Afrika. Ook hier neemt het verkeer snel toe, waaruit een groot overschot voor den staat voortvloeit. De in dit opzicht door de spoorwegmaatschappij tegenover het rijk op zich genomen waarborg zal in elk geval worden bereikt. Wat den laatstelijk toegestane spoorweg van Lome naar Attakpame aangaat, zijn de opnamen ver gevorderd, zoodat gehoopt mag worden, de geheele lijn in den loop van het volgend jaar aan te leggen.

Het comité nam het besluit op alle mogelijke wijzen aan te sturen op bevordering van den spoorwegaanleg in de koloniën.

Aan het slot der vergadering kwam de invoering van de nieuwe tollarieven in Duitsch Nieuw-Guinea en op de omringende eilanden ter sprake, wijl tegen die invoering luide en ten deele zeker niet onbillijke klachten in de betrokken koloniën werden aangeheven.

Na langdurige bespreking, werd den voorzitter verzocht, uit naam van het comité bij het ministerie van koloniën over de zaak te spreken, wegens de nieuwe uitvoerrechten, alsook wegens 'nadeel, dat door de berekening van het invoerrecht voor de uit Duitschland afkomstige goederen voortvloeit, in vergelijking met den invoer uit andere landen.

Thee in de Fransche Koloniën.

Nu het theeverbruik zulk een belangrijke plaats inneemt en het te voorzien staat, dat de cultuur goede winsten zal blijven afwerpen, wijdt men in de Fransche koloniën ook zijn aandacht aan het vraagstuk der theeproductie.

Het spreekt vanzelf, dat er niet aan te denken valt om de cultuur in alle koloniën zonder uitzondering ter hand te nemen. Algiers en Tunis leenen zich niet voor die cultuur; in Guyana hebben de proeven geen goede resultaten opgeleverd en zoo ook in Martinique. Men acht het evenwel niet onmogelijk, dat nieuwe proeven in beide laatstgenoemde koloniën tot betere uitkomsten zouden leiden. Maar onder de Fransche koloniën zijn er drie, waar van de theecultuur goede verwachtingen kunnen worden gekoesterd. Dat zijn Réunion, Madagaskar en Annam met het protectoraat Tongkin.

Van Réunion, waar sedert een 2-tal jaren proeven met de theecultuur werden genomen, werd ten vorigen jare een hoeveelheid thee uitgevoerd, ten bedrage van 2000 kilogram en ter waarde van 10000 francs. Op Madagaskar groeit de theestruik goed en kan dus worden verwacht, dat de cultuur daar goede vorderingen zou maken, wanneer daarmee een ernstig begin werd gemaakt. Maar het is vooral in Indo-China, dat de theecultuur met vrucht kan worden beoefend. De noordelijke, aan China grenzende provinciën van Tongkin en Centraal-Annam zijn voor die cultuur bevoorrechte streken. Dat de uitvoer van thee van daar nog niet van belang kan worden geheeten, wordt toegeschreven aan de slechte bereiding van het blad, waarop te voren reeds werd gewezen door den oud-gouverneur, De Lanessan.

Op het oogenblik voert Indo-China nagenoeg zijn geheele thee productie naar Frankrijk uit. De uitvoer bedraagt omstreeks 224000 K.G. ter waarde van 554000 francs.

Van de uit de Fransche koloniën ingevoerde thee wordt in Frankrijk een recht geheven van 104 francs per 100 K.G., d. i. de helft van het recht, dat betaald wordt voor thee, die uit vreemde landen rechtstreeks wordt aangevoerd, terwijl voor zulke thee, die uit andere Europeesche havens wordt aangebracht, zelfs 268 francs per 100 K.G. moet worden betaald. De uit de Fransche koloniën afkomstige thee wordt dus in Frankrijk beschermd, maar naar sommiger meening nog niet voldoende, waar bijv. het in Engeland op 20 cent per pond gestelde recht te drukkend geacht wordt voor eene belangrijke vermeerdering van het verbruik.

Dit verbruik neemt desniettemin toe, zooals ook in Frankrijk valt waar te nemen. Van 98000 K.G. in 1837 was het theeverbruik daar reeds gestegen tot 1 miljoen K.G. in 1900, en het neemt telken jare toe.

Aan de Indo-Chineesche thee wordt een gering gehalte aan tannine toegeschreven, waardoor dit product de voorkeur zou verdienen boven andere theesoorten.

Men meent, dat het oogenblik thans voor de Indo-Chineesche theeplanters gekomen is, om aan de uitbreiding der cultuur te arbeiden.

FEUILLETON.

Onderhoorigheden van Atjeh.

III.

In een dag kunnen geoeffende rotanzoekeers 3 à 4 gloeëngs verzamelen. Zij gaan meestal voor een maand er op uit, terwijl ieder 1 nalè bras bij zich heeft.

De gezochte geutahsoorten zijn: geutah balom, geutah poetèh en geutah palèè. De handel in boschproducten is hoofdzakelijk in handen van T. Tjoet Amat.

Kawaj XII. *Kawaj* of *Kawal* beteekent *wacht*. De *Kawaj's* zijn dan oog ontstaan door uitgewekenen (wegens veelvuldig in Atjeh voorkomende onderlinge twisten en „bila" kwesties) die zich ergens in een vruchtbare vallei vestigden, en daar een „balè" bouwden om den van Noord- en Oostkust naar de Westkust of omgekeerd doortrekkende handelaren een rustplaats aan te bieden en tevens hen van een gedeelte van hun handelswaren te ontlasten. Zij deden

denken aan onze Middeleeuwsche roofdridders, die hunne tollèn willekeurig hieven. Langzamerhand kregen deze Atjehsche roofdridders een grooter ahang, gampongs en ladangs werden gevormd, terwijl zij later door schenkingen aan den Soeltan eene aanstelling bekwamen.

De eenmaal zoo zwaar bevolkte dalen van de *Kawaj XII* zijn, op een paar kleine uitzonderingen na, thans geheel verlaten. Indertijd was de Westkust bijna onbewoond. Al de uitgewekenen van Noord- en Oostkust hadden zich in de bergen gevestigd. Niet alleen de buitengewoon vruchtbare dalen en valeitjes trokken hen aan, maar het was voornamelijk het goud, dat maakte, dat de *Kawaj XII* indertijd zwaar bevolkt waren. Toen de pepercultuur op de Westkust meer algemeen werd, verkoos men liever zich toe te leggen op deze gemakkelijke cultuur dan op het veel zwaardere werk bij het goudwasschen.

De bevolking is over het algemeen goedig en gewillig van aard, doch zij is, evenals alle *Toe-nongers*, bang en angstvallig voor de „keumpeni."

Ware het niet, dat verschillende invloeden van buiten — als inzonderheid het vinden van

veilige schuilplaatsen in dit zoo uitgestrekt en door onze troepen voorheen zoo weinig bezochte gebied, door uitgewekene Atjehers, Pidiërs, lieden uit Sama'anga en de Westkust, — de *Kawaj XII* zouden met minder moeite en al heel spoedig een rustig gebied vormen.

Nu echter zal het vinden van vijandige elementen in de *Kawaj XII* groote inspanning der troepen vereischen.

Het land levert op: geutah, rotan, damar, was, ivoor en neushoorn.

In Tangsè en Geumpang werd vroeger een weinig aan zijdeteelt gedaan.

Runderen vond men alleen in Keumala Dalam, Beungga en Tangsè, doch thans is er geen spoor meer van te ontdekken, niettegenstaande Tangsè vroeger een prachtigen veestapel had. Ook karbouwen, die men vroeger vooral aan de *Wôjla* veelvuldig aantrof, zijn zoo goed als verdwenen. Geiten en schapen trof men alleen aan in de landschappen, die aan de benedenlanden grensden. De in de laatste jaren geheerscht hebbende veepest bracht een groote slachting onder het vee teweeg.

(Wordt vervolgd.)

Oost- en West-Indisch litteratuur-overzicht.

Vragen van den Dag.

Dr. H. Blink schrijft in de Nov.-aflevering een opstel over *Venezuela en zijn Economische beteekenis ook met het oog op Curaçao*, waaraan wij enkele bijzonderheden betreffende Curaçao ontleenen.

Is Venezuela — aldus dr. Bl. — door zijn natuurlijke hulpbronnen aangewezen om een belangrijk gebied te worden voor den wereldhandel zoodra de staatkundige toestanden daar verbeteren, Curaçao is dan aangewezen om de voorhaven van Venezuela te worden. Doch er zijn in dezen tijd meer economisch-geographische omstandigheden, welke het wenschelijk maken den blik op Curaçao te richten.

„Als het Panamakanaal voltooid is en de stroom van het wereldverkeer meer langs deze zeeën verplaatst wordt, zal Curaçao aan die route komen te liggen en een distributiehaven kunnen worden, waar de groote vaart de aangevoerde waren overdoet aan de kustvaart op de noordelijke havens van Zuid-Amerika en die van Midden-Amerika. De ligging van Curaçao zou daardoor wel te vergelijken zijn met die, welke Singapore tot een wereldhaven heeft doen opkomen in minder dan een eeuw tijds, en welke Hongkong zoo tot bloei heeft gebracht. Ook al gaat deze vergelijking van de economisch-geographische positie van Curaçao niet geheel op, toch wijst zij aan, wat er weder gemaakt kan worden van dit eiland, dat een zoo uitstekende binnenhaven heeft in het Schottegat, die wel 300 schepen kan bergen en van zee steeds veilig kan worden bereikt. De haven van Curaçao munt daardoor uit boven de andere havens der West-Indische eilanden. Reeds heet Curaçao in rustigen tijd een vrij druk verkeer: in 1905 kwamen uit de Zuid-Amerikaansche havens 540 schepen binnen (te zamen 866.000 M.3 inhoud), uit de Ned.-West-Indische havens 613 schepen (21.000 M.3 inhoud), uit Noord-Amerikaansche havens 62 schepen (207.000 M.3 inhoud). Ons dunkt, dat de handelsconjectuur er zich naar richt, dat van Curaçao weder een wereldhaven kan worden gemaakt, gelijk het dit in de 17e en 18e eeuw was. Venezuela wordt dan, bij goede verhouding, het naaste achterland van deze handelsstad. (De schrijver heeft hier zeker Willemstad op het oog?) De Curaçonaars kennen dit land, kwamen er reeds veel. Daarvan zal partij kunnen worden getrokken, als de toestanden er normaal worden. De uitsluitingspolitiek van Castro kan toch geen stand houden in onzen tijd. Ook al worden wij thans in Venezuela buitengesloten, wij moeten de oogen open houden, om door een verstandige politiek, gegrond op degelijke kennis van de economisch-geographische toestanden invloed er weder te vestigen. Dan moet verder de uitmuntende haven van Curaçao met de noodige technische hulpmiddelen van het moderne havenverkeer worden voorzien. Reeds thans staat Curaçao in stoomvaartverbinding met Nederland, New York, Barcelona en Genua. Doch met goed beleid en het intijds wakker zijn kan hier misschien een wereldhaven geschapen worden, die de Oost-Aziatische nabij komt. Moge die verwachting bewaarheid worden.”

De Indische Mercur.

In het Nr. van 10 November is in extenso opgenomen de (inmiddels ook als brochure in den handel gebrachte) voordracht van den heer *H. J. W. van Lawick*, Oud-hoofdinspecteur der suiker- en rijstcultuur in Ned.-Indië, over: *De beweging tegen de suikercultuur in Ned.-Indië*, gehouden den 5en Nov. j.l. in een openbare vergadering van de Ned. afdeeling der N.-I. Mij. van Nijv. en Landb. in N.-I.

Hoewel de dagbladen reeds min of meer uitvoerige verslagen van deze voordracht gaven, willen wij hier toch op enkele punten wijzen, die in het bijzonder door den heer van Lawick, die — zooals bekend is — der particuliere suikerindustrie een warm hart toedraagt, op den voorgrond werden gesteld. In de eerste plaats dan ging hij uitvoerig na de belangrijke plaats welke de Java-Suikerindustrie zich op de wereldmarkt heeft weten te veroveren. Thans staat Java, wat de hoeveelheid van zijn opbrengst betreft, aan de spits van de rietsuiker producerende landen; in de laatste jaren heeft het

zijn opbrengst weten op te voeren van 500.000 ton tot 1.210.000 ton.

Doch niet alleen door de aanzienlijke grootte van de opbrengst staat Java aan het hoofd der suikerriet plantende landen, maar vooral door de wetenschappelijke wijze waarop cultuur en bereiding gedreven worden. Bij een voordracht door den heer van der Ohe den 25en Febr. van dat jaar in Brunswijk gehouden over de toekomst van de Duitse suikerindustrie, zelde deze o.m. „dat op Java het hoogste is bereikt, wat op dit gebied te bereiken is. Thans is het standpunt, waarop de Java-Suikerindustrie staat, zoo hoog, dat zij waardeering en bewondering afdwingt overal ter wereld, „behalve in Nederland en op Java. Niet dat hier een gints belangstelling ontbreekt, maar het is er eene, die veel gelijkt op tegeningenomenheid.

Van de ontzaglijke uitgestrektheid, waarover de suikerrietcultuur zich uitstrekt, kan men zich een idee vormen, als men weet, dat de provinciën Noord- en Zuid-Holland, Noord-Brabant en Utrecht te zamen geen voldoende bouwgrond zouden hebben om aan die behoeften te voldoen. In den druksten tijd vinden ongeveer 700.000 man in de riettuinen geregeld werk.

Een eminente kenner van Indië, Mr. N. P. v. d. Berg, vernlaarde dan ook in 1900: „Zonder overdrijving kan de suikerindustrie beschouwd worden als de hoeksteen, waarop schier alles rust, wat leven en bedrijf geeft aan het verkeer op Java, want mocht die industrie verlopen of ten val komen, dan valt alles, wat aan haar zijn bestaan en zijn behoud dankte, de spoorwegen, de andere middelen van vervoer, zoo te land als te water, de bank- en credietinstellingen, een goed deel van den invoerhandel, de stoomvaartlijnen: dan moet Java in één woord worden een armlastige kolonie..... Maar het is niet alleen het verlies van de in die zaken vastgelegde voor het meerendeel Ned. kapitalen, waarom het bij een dergelijken loop van zaken gaan zal: wie bovendien het kind van de rekening moet worden, is de inlandsche bevolking, die dan de miljoenen derven zal, die zij nu van de suikercultuur trekt, en die zooveel in staat stelt om zich zonder groot bezwaar te kwijten van hare verplichtingen tegenover den fiscus en zich geriefelijkheden te verschaffen, die zij anders zou moeten ontberen.”

Doch dit alles wordt, volgens den heer v. L., d'kwijts uit het oog verloren, getuige het aandringen op ingrijpen van den Staat, op het nemen van allerlei maatregelen, die de industrie zouden belemmeren en op losse schroeven zetten, dateerende zowat van den tijd af, dat het mindere welvaartsonderzoek begon en thans systematisch aangewakkerd. In bijzonderheden gaat de heer v. L. dan na, op welke wijze de tegenstanders die particuliere suikerindustrie den voet dwars willen zetten, hetgeen niet nalaten zal bittere ontstemming te verwekken bij de fabrikanten, wier hulp en medewerking bij het nemen van maatregelen, die tot verbetering kunnen leiden — want ook de suikerindustrie heeft, als elke tak van nijverheid en landbouw, hare gebreken — onmisbaar is.

Allen d'e het wel meenen met den Inlander, met Indië, met ons gezag aldaar, moeten de handen ineenslaan, om aan die beweging een einde te maken, meent de heer v. L., „die de suikerindustrie heeft leeren waardeeren als een groot voordeel voor Java, als een zegen voor de inlandsche bevolking.”

In het volgende Mercur-Nr. zullen de op de voordracht gevolgde debatten gepubliceerd worden.

De verdere inhoud bestaat uit: Manilla- en sisalhennep op Java, door H. C. Prinsen Geerligts. — Rietziekten in de Philippijnen, door id. — Exploitatie van den Sumatra-Staatsspoorweg en van de Ombilimijnen over 1907. — De coprah van de Zuidzee-eilanden en middelen ter verbetering van de kwaliteit. — Tabaksverordening van den gewestelijken raad van Beoeki. — Beknopte geschiedenis van de baco-encultuur in Suriname. — Invoer op en uitvoer van Java in 1908. — Kultuurberichten. — Kleine mededeelingen; en de wekelijksche vaste rubrieken.

Weekblad voor Indië.

Over de toekomst van Soerabaja als handels- en oorlogshaven in gevaar geeft de heer *J. Ph. Ermeling* in dit Nr. 25 eene beschouwing, in aansluiting bij zijn eigen studiën over dit veel besproken onderwerp in de Nrs. 14 en

15 van het Weekblad; in verband tevens met de opstellen van den heer E. von Essen (zie Ingenieur 1008. No. 28) en J. E. de Meyier (zie Indische Gids van Juni dezes jaars).

A. v. M. hangt een donker tafereel op van *het leven van vele jongelui diep in het binnenland*, welke om een of andere reden niet kunnen trouwen; sommigen eenvoudig, omdat zij niet in de gelegenheid zijn een vrouw te kiezen; anderen, vooral particulieren, omdat zij zich verbeelden, dat hun salaris niet voldoende is om zich de weede van een vrouw te veroorloven, en zoo vervallen tot het zgn. „noodzakelijk kwaad”: de nijai. Zij troosten zich dan met een dorpschoone, die eens de heerschappij voerde in een of andere warong; dan worden hare familieleden bedienden bij haar heer en meester. Die kortzichtigten denken dat zoo'n mensch goedkooper is. Maar als zoo'n madame De Pompadour zich van haar waardigheid bewust is — en dit gebeurt al heel gauw, — dan kost zij hanlen vol ged, en of zij haar heer spoedig onder het goudgehakte panto feltje heeft! Hoe menige inlandsche voert niet onbeperkte heerschappij over haar toean-djoeragan of kandjeng en haar omgeving als geen Hollandse vrouw het ooit in haar hoofd zou krijgen. Daarbij komt, dat de heele familie teert op haar zak, of liever op mijnheers zak, want zij kan haar geld alleen wel op. Zusters, nichtjes, huie broers en neven leven, trouwen, scheiden en gaan dood op mijnheers kosten. En dat van zijn garderobe niet veel overblijft, en de rest verwaarloosd wordt, behoeft niemand te verwonderen.

Zonder of na een slecht ontbijt gaat de jonge man de tuinen in, loopt een heelen dag en komt doodmoe, vaak doornat thuis. Geen gezelligheid beidt hem, alles somber, koud. Geen vroolijk welkom, geen gezellig theeuurtje, geen opgeruimd gelaat vergoedt hem zijn vermoeend werk, geen, niets van dat al. Mat, doodsch is de omgeving, zonder verpoozing voor den eenzame. Beelden trekken zijn oog voorbij, beelden uit lang vervlogen tijden, beelden van zijn thuis..... Toen was het anders, een lieve moeder, die hem begreep, zusters, die voor hem zorgden en allerlei kleine attenties bewezen.

Het is misère, één en al misère, als men het goed beschouwt, zoo'n jongeluisleven in de binnenlanden; geen wonder dus, dat er wel eens een aan den drank geraakt en velen degeneeren.

Gelukkig, dat in de laatste jaren verschillende van die jongelui verstandiger handelen. Meer en meer nemen zij een dame ter bestiering van hunne huishouding. Zij worden daardoor niet bestolen, niet menschenhuw, en hebben een gezellig thuis.

Overigens bevat dit Nr. onder meer de portretten (met bijschrift) van de bekende heeren Piskisse en Blokzijl; een opstelletje (met afbeeldingen) over de Soerabajasche Golf-club; een interessant praatje over rij- en trekpaarden, eveneens met afbeeldingen, en het vervolg van „De stille kracht”, oorspronkelijk Indisch blijspel in drie bedrijven, door Ernest.

Tijdschrift voor Inlandsche geneeskundigen.

Wij vonden in de jongste aflevering (Nos. 4—7 van den loopenden jaargang) van dit in het Nederlandsch geredigeerde tijdschrift onder verschillende zuiver wetenschappelijke bijdragen ook een in meer populairen vorm geschreven opstel (de geleerde schrijver houde ons deze uitdrukking ten goede) van *Dr. Kiewiet de Jonge*, getiteld: *Malariaphylaxis*, aldus ingeleid:

„Nu in de laatste jaren met absolute zekerheid is uitgemaakt dat malaria wordt overgebracht door bepaalde muskietsoorten van het geslacht anopheles, zijn ook de maatregelen om deze ziekte te voorkomen belangrijk gewijzigd, zoodat het gewenscht voorkomt hierover eens iets in dit tijdschrift mede te deelen. De moderne malariaphylaxe berust geheel op de veronderstelling, dat de malariaparasiet in de natuur nergens anders wordt aangetroffen dan bij den mensch en bij de anopheles, en dat de eenige wijze, waarop een mensch in de natuur met malaria wordt geïnfecteerd, is deze, dat de malariaparasiet door den steek van een daarmee geïnfecteerde anopheles in het bloed van den mensch wordt overgebracht.

Alle onderzoekingen toch, die ten doel hadden menschenlijke malariaparasieten bij dieren te

vinden zijn, met uitzondering alleen van de anopheles, negatief uitgevallen en alie pagingen om andere dieren met menselijke malaria te infecteren, ook alweer met uitzondering van de anopheles, zijn mislukt. Op die gronden baseert zich dus als van zelf de malariaphylaxe geheel op de malaria-muskieten-theorie.

In bijzonderheden gaat Dr. K. d. J. daarop na op welke wijze de toepassing van deze theorie kan geschieden. Vooreerst kan men rachten bij den mensch zoodanige omstandigheden te scheppen, dat de malaria-parasieten, die door den anophelessteek in het bloed worden gebracht, worden gedood, voor zij tot het optreden van ziekteverschijnselen aanleiding geven (de zgn. medicinale prophylaxis), waarbij de chinine een groote rol speelt, met als bijkomende factor de verhooging van het weerstandsvermogen van den mensch door toepassing van de regelen der hygiëne. In de 2e plaats moet een rationeele malariaphylaxis er voor zorgen, dat de anopheles zoo weinig mogelijk menschen steken; door verstandige maatregelen toch kan men het aantal muggesleken zeer beperken, waardoor dus de kans op infectie met malaria in evenredigheid wordt verminderd.

Vooraf bij dit 2e punt: het verhinderen van het steken der anopheles staat de schrijver geruimen tijd stil. In de eerste plaats gaat hij daarbij de richtingen aan, welke gevolgd dienen te worden bij het verdeigen der anopheles, en wel door a. het doodden van larven, eieren en poppen; en b. den volwassen insecten het eieren leggen onmogelijk te maken, hetgeen wij dus gevoegelijk een strijd op leven en dood tegen de malaria-muskiet zouden kunnen noemen; en daarna de middelen, welke dienen tot tegengang van den beet der mug. De bescherming door een klamboe alleen acht de schr. beslist onvoldoende; de geheele woning behoort zoo te worden ingericht, dat er geen muskieten in kunnen komen, waartoe alle openingen met draadgaas afgesloten moeten zijn; en waar men niet in de gelegenheid is dergelijke muskietvrije huizen te bouwen, kan men met zgn. klamboekamers volstaan.

Gaarne geeft de schrijver echter toe, dat de Inlander in het algemeen niet veel voelt voor die maatregelen der malaria-bestrijding; de eenvoudige dessaman is fatalist, en leeft als zoodanig in de overtuiging, dat „als „toewan Allah kassih“, alle pogingen om ziekte te weren, toch vruchteloos zullen zijn. Men moet daarom volgens Dr. K. d. J. met die omstandigheid wel degelijk rekening houden, en met overleg te werk gaan bij de bestrijding.

Plaatsgebrek noopt ons met het bovenstaande overzicht van Dr. Kiewiet de Jonge's leerrijk opstel te volstaan, dat uit den aard der zaak een zeer onvolledig beeld geeft van den inhoud.

* * *

Ten slotte wijzen wij op een bijdrage in het jongste nummer van *Eigen Haard*, getiteld: *Deli-schetsen*, hetwelk in hoofdzaak over Medan handelt en van fraaie illustraties is voorzien, alsmede op een artikel van Dr. Oskar Nuoffer in de

Abhandlungen des Kgl. zoolog. und anthr. Museums zu Dresden, handelend over „Affenfiguren von der Geelvinkbai, Holländisch Neu-guinea, terwijl in de laatste aflevering van het

Archiv für Anthropologie

Prof. Dr. Volz eene bijdrage geeft: Zur Kenntnis der Kubus (of Orang-Koeboe), in *Südsu-matra*.

Vervolg opgave van bladen, tijdschriften enz., welke nieuw ter lezing zijn gelegd in de Leeszaal Heulstraat 17, Den Haag, die dagelijks, Zon- en Feestdagen uitgezonderd, geopend is van 10 uur voor- tot 6 uur nam.

De Javabode t/m 21 October 1908;
Het Bat. Nieuwsblad idem;
Het Nieuws v. d. Dag v. Ned.-Indië idem;
De Sumatrapost t/m 23 October;
Het Soer. Handelsblad t/m 20 October;
De Javasche Courant No. 83 en 84;
De Indische Mercuur No. 46;
Ned.-Ind. Effectenblad Nos. 80 en 81;
Kort verslag der vergaderingen van de Tweede Kamer der S.-G.

Officiële Berichten.

Uit de Javasche Courant van 16 Oct. 1908. No. 83.

Ordonnantien enz.

Dit No. bevat een Ordonnantie, waarin nadere wijzigingen der vastgestelde bepalingen tot uitvoe-

ring van enkele voorschriften van het Sumatra-reglement (Staatsblad 1874 No. 946); benevens het Besluit nader regelende de grenzen tusschen het gouvernement Atjeh en Onderhoorigheden met Tapanoeli, zoomede de res. Oostkust van Sumatra.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Benoemd: tot predikant te Semarang, T. Pilon; te Bondowoso, L. B. Onnes; bij de finmijnen op Banka: tot administrateur 2e kl. E. A. Bosschart; tot id. 1e kl. W. E. Kroesen.

Onts'agen: op verzoek, eervol uit 's lands dienst, de regent van Magelang Raden Adipati Danoe Koesoemo.

Benoemd: tot wedono van Krawang, Raden Djanegara; van Rengasdengklok, Raden Kartakoesoema.

Geplaatst: in de residentie Banjoemas, de burgerl. ambtenaar G. O. V. Mallien; in Kediri, J. Bijleveld; in Batavia P. H. Willems; in Pasoeroean W. F. van Neden; te Pamekasan de onderwijzer J. A. L. Krüss; te Soemenep W. J. A. Jungmann.

Benoemd: tot hulponderwijzeres, Mej. A. A. M. Merens.

Militair Departement.

Verleend: wegens ziekte, een jaar verlof naar Europa aan den off. van gezondh. 1e kl. Dr. Th. Ameschoot.

Overgeplaatst: naar Soerabaja, de majoor der genie H. A. Klerks; naar Tjimahi, de id. J. de Kuijper.

Geplaatst: te Padang, de 1e luit. der genie W. A. A. van Es; te Batavia, de id. E. Hogewind; te Meester-Cornelis, de militair-architect der genie H. P. van Hoogervorst.

* * *

Uit de Javasche Courant van 20 Oct. 1908. No. 84.

Benoemingen, enz.

Civiel Departement.

Verleend: wegens langdurigen dienst, een jaar verlof naar Europa aan den controleur W. W. G. A. Elenbaas.

Benoemd: tot secretaris bij het Dep. van Landbouw, A. A. Gobius; tot ass.-resident van Amoentai, W. D. Helderman; tot buitengewoon voorzitter van den landraad te Sampang, Mr. H. Lamberts; tot tijdel. ambtenaar 4e kl. bij de in- en uitvoerrechten, J. A. F. W. L. D. Moks; tot algem. ontvanger 3e kl., R. E. Soumokil.

Gesteld: ter beschikking van den Directeur van B. B. met aanstelling tot burgerlijk ambtenaar, M. Adriani; A. V. Brouwer; M. Hamester; B. H. F. van Heuven; L. M. van Klaveren; H. H. E. A. Lange; R. A. M. Mooy; A. H. Moreu; W. H. Ockers; J. G. van Schravendijk; W. Steinbuch; A. A. van Vloten; J. C. de Vos en W. B. v. d. Wilde; ter beschikking van den voorzitter van den landraad te Djombang, Mr. H. J. Haspers.

Belast: met de waarneming der betrekking van directeur der school tot opleiding van inlandsche artsen, D. J. Noordhoek Hegt; id. van onderdirecteur van de Landskoepokinrichting, de off. v. gezondh. 1e kl. W. A. Borger.

Onts'lagen: op verzoek eervol, de wedono van Kwanjar Raden Pandji Tjokro Negro; de inl. off. van justitie in het regentschap Soerabaja Mas Ngabehi Prawiro Adiredja; de wedono van Pasirpandjang Raden Tanoemadja; de patih van de afd. Bandoeng Raden Demang Tisna Koesoemah; de wedono van Soebah Raden Rekso Sandjojo.

Benoemd: tot wedono van Pasirpandjang, Raden Ranga Soeta di Poera; van Panembong, Raden Soerjanganegara; van Djampang Wetan, Raden Kanderoean Adiwiredja; van Bandjar, Raden Natakoemah; tot wedono van Soebak, Raden Sostrodwirio; tot patih van Soekapoera, Mas Ranga Mintal Redja; tot lid van den priesterraad te Tasikmalaja Kjai Hadji Moehamed Sordja I; tot inlandsch off. van justitie in het regentschap Bandoeng, Raden Wirabrata; id. bij den landraad te Tangerang, Raden Prawira Negara; tot onderwijzer 3e kl. te Tasikmalaja, L. G. Eggink; tot id. 2e kl. te Kagok, F. H. H. Moquette; id. 3e kl. te Tjiandjoer, H. W. M. Dusseldorp.

Onts'lagen: op verzoek eervol de onderwijzeres, mevrouw S. M. Kroes geb. Verhoog.

Geplaatst: te Garoet de benoemde onderwijzer 3e klasse A. W. M. Stuker.

Overgeplaatst: naar Soerabaja de gouv. veearts Dr. P. A. van Velzen.

Benoemd: tot adjunct-houtvester 1e kl. H. Bellers; tot ingenieur B. O. W., Ch. G. Cramer; tot aspirant-idem H. G. Benjamins.

Militair Departement.

Bevorderd: tot kapitein-kwartiermeester de 1e luit. id. A. Terwiël, F. Kenninck en J. G. Smit.

Overgeplaatst: naar Batavia de majoor der art. J. B. Doijer; naar Soerabaja de ritmeester der cav. J. J. de Wit; naar Salatiga de id. J. G. Boon.

Geplaatst: bij het linkerhalf 2e depôtbat. de kap. der inf. J. L. E. Franssen; te Willem I de 2e luits. A. F. Molenaar en A. A. D. Bouwhoff.

Benoemd: tot havenmeester te Pangkalan Brandan C. Bruin; tot onderhavenmeester te Balikpapan J. W. Tissot van Patot.

Belast: met de waarneming der betrekking van onderhavenmeester te Soerabaja L. A. van Royen en F. de Jonge.

Lijst van aangekomen en vertrokken Passagiers uit en naar de Indiën.

Passagierslijst van het s.s. Prins Willem V; gezagvoerder J. C. Metus; van Amsterdam naar W.-Indië op den 13 November.

Herbert Speight; J. Janse en echtg; H. Ahrens; A. de Haan; J. J. F. van Staden.

Passagierslijst van het s.s. Prins Willem I; gezagvoerder A. R. Nijboer; van West-Indië naar Amsterdam.

P. J. P. Römer en echtg; mevr. J. Barnette; E. M. Rombouts; *J. Th. Eschbach; G. C. Kauth, echtg. en 2 k; mej. A. E. Brewster; B. H. Schoo; B. Faassen; S. J. W. van Vliet.

* gemerkt, ontscheept te Havre.

Passagierslijst van het s.s. Koning Willem III; gezagvoerder V. Stobbe; bestemd te vertrekken van Amsterdam naar Batavia 14 November.

H. A. Schadee; P. L. Mulder; W. v. Kregten; J. G. Bantjes; H. P. Oosterbaan; mevr. wed. Th. Etty; mevr. M. Etty—Kluijt; mej. G. Ader; mej. E. Andrée Wiltens; mej. A. Andrée Wiltens; J. Rueb en echtg; O. L. Brewer, echtg. en 2 k. en mej. A. F. Pahud; mej. C. G. Moorrees; O. Wirtz; A. Schotel; J. J. Benjamin; mevrouw J. E. H. Lagaay—Hanckar; N. Dicke en echtg; mej. J. E. Etty; mevr. H. W. Verloop—Etty en 3 k; J. J. Griffijn en echtg; M. Thomson en echtg; G. G. A. Westhoff en echtg; J. Th. E. Kiliaan; C. Hasselo; H. A. de Santy, echtg. en k; H. A. Gerth van Wijk en echtg; A. H. Moreu; W. H. Ockers; mevr. H. E. W. Jacometti—van Hulstijn; mevr. E. du Perron en d; M. Adriani en echtg; J. C. de Witt Hamer; mevr. Jackson—Mollinger; mej. A. Mollinger; J. Heertjen; H. P. J. ten Voorden, echtg. en 4 k; L. K. Ch. Röpke, echtg. en 2 k; G. de Groot; Ad. Schwenkel; mevrouw I. V. A. Messemackers—v. d. Graaff; mej. J. Krever; mevrouw A. C. Schomaker van Assendelft; B. P. de Haan, echtg. en k; J. H. J. Mulder en echtgen.; Braun en echtg; Raden Soemardji Widjojosiwojo; J. A. Hoogendoorn; A. Rompies; mej. A. J. Luiting; mevr. wed. Schuitemoeder—Kemper; mej. J. W. Schuitemoeder; J. de Jonge Mulock Houwer; L. H. Hovenkamp; J. König; F. Gehm; A. Köhler; K. Schuff; P. Metzger; Mr. D. Ferguson; Miss K. Ferguson; Colonel G. B. Austin; Mrs. K. Winstanley; Miss S. Clausem; Mr. en Mrs. Radford; S. Noordermeer; D. Kaler; J. Oly; benevens een detachement suppletietroepen.

Passagierslijst van het s.s. Rembrandt; gezagvoerder D. Hubert; vertrokken van Batavia 22 October en aangekomen te Genua 14 Nov. 1908.

C. A. d'Oliveira en echtg; Dr. R. M. Ferreira de Montalvac; J. A. V. da Rocha, echtg. en k.; C. J. C. da Silva en echtg; J. C. de Montalvac e Silva; A. A. Ferreira; mevr. Van Aart en k.; F. Th. van der Maden en echtg; W. Oudemans en echtg; A. J. Ueijendekkers; mevr. W. Synja; jongetje. W. Scheffer; D. C. ten Have; mej. G. W. Hissink; H. R. Mac Gillavry, echtg. en k; P. J. C. Mendes da Costa; mej. M. J. A. Harloff; mevr. G. J. Valette en d; R. H. Bloemendal, echtg. en k; W. P. J. N. Brunet de Rochebrune, echtg. en kind; jongetje. H. L. W. Eschke; W. J. Rahder en k.; P. H. Mathijssen; Mr. Dr. E. van Ketwich Verschuur; W. Düsedan; G. E. Smith; J. J. v. Catenburgh en echtg; G. L. J. Birnie, echtg. en 4 k; mej. E. Harrebomée; J. H. Driessen, echtg. en k; A. O. Exalto; W. H. Kramer; F. A. L. Arentzen en echtg; W. van der Loo; J. M. Heesbeen; F. Eilart; J. Guilhermino; A. A. N. de Lima; L. G. Helliesen; H. E. Visscher; F. W. Servaas; A. P. Barendregt en echtg; E. H. Brumsteede; A. A. Dessauvage; mevr. wed. P. S. Krentz Wendedich v. d. Borne; N. J. Koolmans Beijnen; H. C. M. Reijnders; Dr. H. Winkler; Jasman; mevrouw Th. Blüml en k; mevr. A. E. Reid; Luigi Rocca; benevens Hr. Ms. troepen en schepelingen.

E KOOP AANGEBODEN:

Een bijzonder mooi, compleet
ud Japansch Ontbijt-Servies,
rood met goud.

Japansche en Chineesche KOPJES en
HOTELS met Dekfels.

Voorts een zoo goed als nieuw
Alimonda-Toestel met Apparaten.
Brieven fr. lett. L. Bur. dezer Courant.

OPVOEDING.

Het Hoofd eener Bijz. School zag
ch gaarne belast met de opvoeding
in een

paar KINDEREN.

Utstekende referenties.
Adres: De Perponcherstraat 108-110,
EN HAAG.

VACANT.

VACANT.

Levensverzek. Mij. Arnhem.

Maatsch. Kap. Eén millioen gulden (volteekend).

Bijkantoor te 's-Gravenhage: Kettingstraat 23,

Directeur W. J. FONTEIN.

Bijkantoor te Batavia: Kali Besar,

Directeur J. WILDEMAN.

TOKO BAHROE

Gevestigd anno 1898.

Telef. Interc. 4796. a

v. Kinsbergenstr. 126 b/d Pr. Hendrikstr., den Haag.

Het beste en soliedste adres voor de Indische familiën. — Export door
geheel Europa. Extra aanbieding: gandaria assin per flesch f 1.10,
versche samballans, boemboe's, ketjap benteng, klapperboter per 1/2
kilo f 0.90 enz. enz.

Directe aanvoer uit Nederl. Indië. Minzaam aanbevelend,
W. BARNAS & DIEMERS. — Importeurs.

MODE-MAGAZIJN „CAMELIA

A. G. M. BEEKMAN-DRIEHUIJS
ANNA PAULOWNAPLEIN 13 - 's-GRAVENHAGE.

CONFECTIE VOOR DAMES EN MEISJES.

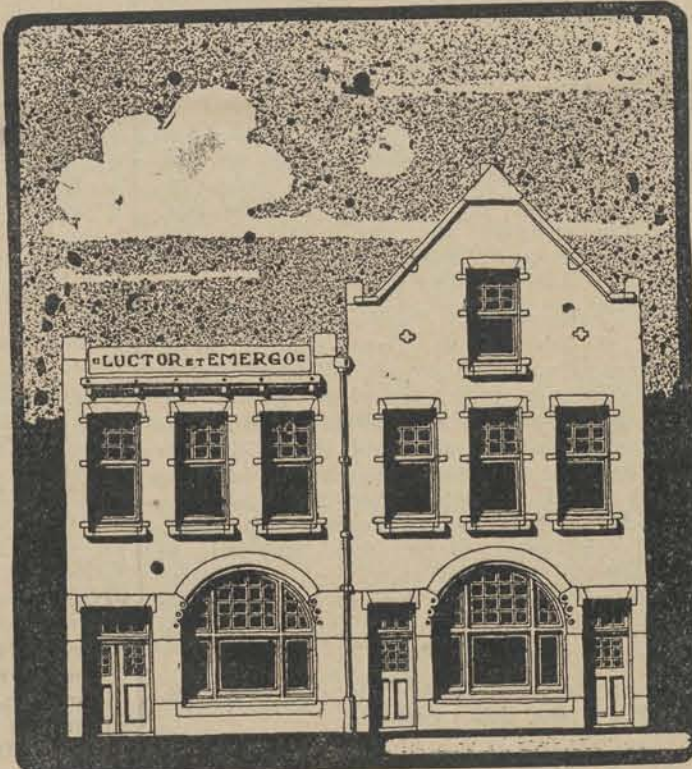
PLUCHE EN FLUWELEN MANTELS. - GEKLEEDE ROKKEN, ONDERROKKEN.
STOFFEN EN ZIJDEN BLOUSEN IN RUIME SORTEERING.

HOEDEN EN PELTERIJEN.

STEEDS VOORRADIG: DE NIEUWSTE CEINTUURS, DASSEN, AVONDDASSEN
EN HANDSCHOENEN. CONCURREERENDE PRIJZEN.

N.V. Electriche Drukkerij

„Luctor et Emergo”

Amalia van Solmsstraat 2=4,

Telephoonn. 4424

:=:

Den Haag.

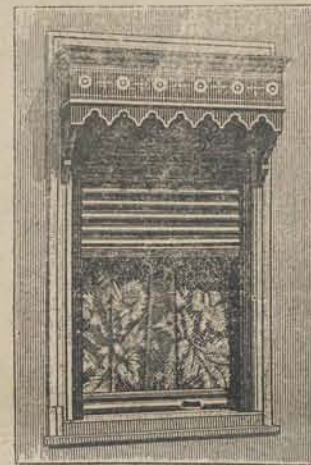

= RINCK =

Groote voorraad
Taschjes, Portemonnaies, Portefeuelles
enz. enz.

Alle LEDERWAREN en ETUIWERK, alles wordt
bij mij vervaardigd, alsook gerepareerd.

Fabriek en Magazijn MOLENSTRAAT 54 b. d. Prinsstraat.

Heineken's (oudste)

Glazenwasscher

Stoom Jalouzieën

& Roluikenfabriek

KETTINGSTR. 6.

DEN HAAG.

v.h. Drie Hoekjes 3

Telefoonnummer 2478.

AMSTERDAM, van der Helstraat 1.

UTRECHT, Potterstraat 20.

SILVERSUM, - ARNHEM, - NIJMEGEN

Gouden Medaille.

Parijs 1907.

Internationale Tentoonstelling Hygiëne.

Haargroei-middelen

merk „CRINOFLOOR”

In de middelen waarvan men het meest
succes kan verwachten. Men vrage ter
vertuiging daarvan aan, de vele attesten van
arstelden, welke gaarne op aanvraag franco
u is worden gezonden. Mondeling of schrift-
lijk ADVIES KOSTELOOS.

ROMEIJN, Haarkundige, Spui 25, Den Haag.

Eenig eigenaar.

ONDITIE BILLIJK. - NAMAAK VERBODEN

Succes bijna altijd zeker.

J. S. DIJKHOFF,

Den Haag -:- Mauritskade 83

Telef. Interc. 4212.

loopt en verkoopt Effecten, vreemd
geld, verzilvert Coupons, opent Re-
ening-Courant tegen onderpand, in-
asseert Wissels en Kwitantiën.

= „UNICUM.” =

„UNICUM”'s geheim chemisch preparaat is onschadelijk voor
stof en model.

„UNICUM” heeft bekwame vaklieden voor het repareren en
oppersen van Heeren- en Dameskleeding.

„UNICUM” heeft een 1e klas Coupeur voor het vervaardigen
van slecht passende Kleeding.

„UNICUM” zorgt voor een vlugge, accurate bediening.

Eenig adres:

Fluweelen Burgwal 8. - Telef. 4947.